

Geliş Tarihi: 24/05/2022

Kabul Tarihi: 27/06/2022

## ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK UMUTSUZLUK VE KADERCİLİK EĞİLİMİ SEVİYELERİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ali Davut ALKAN \*

Salim KURNAZ \*\*

### ÖZET

*Bu çalışmanın amacı; üniversite öğrencilerinin akademik umutsuzluk ve kadercilik eğilimlerini tespit ederek bu iki algı arasındaki ilişki durumunu ortaya koymak ve bu algıların belirlenmesinde demografik faktörlerin rolünü ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda 446 üniversite öğrencisinden anket yolu ile veri toplanmıştır. Toplanan veriler Jamovi (version 2.3.2) analiz programı yardımıyla analiz edilmiştir. Öncelikle toplanan veriler analize hazırlanmış, bu kapsamda güvenilirlik (cronbach alpha) ve geçerlilik (keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizi) değerleri incelenmiştir. Sonrasında korelasyon analizi ve parametrik testler uygulanarak elde edilen bulgular raporlanmıştır. Her iki ölçeğin alt boyutlarının birbirleri ile anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Akademik umutsuzluk ve kadercilik eğilimlerinde dini ve kültürel unsurların belirleyici olabileceği tahmin edilmektedir.*

**Anahtar Kelimeler:** Umutsuzluk, Akademik Umutsuzluk, Kadercilik

## A RESEARCH ON THE DETERMINATION OF ACADEMIC HOPELESSNESS AND FATALISM TENDENCY LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS

### ABSTRACT

*The aim of this study is to determine the academic hopelessness and fatalism tendencies of university students and to reveal the relationship between these two perceptions and to reveal the role of demographic factors in determining these perceptions. In this context, data were collected from 446 university students through questionnaires. The collected data were analyzed with the help of the Jamovi (version 2.3.2) analysis program. First of all, the collected data were prepared for analysis, and in this context, reliability (cronbach alpha) and validity (exploratory and confirmatory factor analysis) values were examined. Afterwards, the findings obtained by applying correlation analysis and parametric tests were reported. It was observed that the sub-dimensions of both scales were significantly related to each other. It is estimated that religious and cultural factors may be determinant in academic hopelessness and fatalism tendencies.*

**Keywords:** Hopelessness, Academic Hopelessness, Fatalism

\* Öğretim Görevlisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde Sosyal Bilimler MYO, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, Özel Güvenlik ve Koruma Programı, alidavutalkan@ohu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9463-8683

\*\* Dr. Öğretim Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sivil Havaçılık Yüksek Okulu, Uçak Gövde-Motor Bakım Bölümü, salimkurnaz@sdu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8060-5151>

## GİRİŞ

Üniversite, öğrencilerin çalışma hayatına yönelik eğitimleri aldıkları kurumdur ve geleceğine yön vermektedir. Üniversitede edinilen bilgiler, çalışma hayatının temelini oluştururken öğrencilere geleceği hakkında bir fikir vermektedir. Öğrenciler, üniversite dönemlerinde hayatlarının önemli bir parçasını oluşturacak iş yaşamına yönelik teorik ve pratik bilgiler edinmektedir. Ayrıca bu dönemin öğrencilere gelecekte karşılaştıkları fırsat ve tehditlere yönelik bilgi ve tecrübe aktarımı sağlayarak öğrencilerin iş yaşantılarına yön vermesi beklenmektedir.

Üniversite öğrencileri, eğitim sisteminin ve toplumun farklı açılardan gelişmişlik düzeyini ortaya koyan en iyi göstergelerinden biridir (Çiçek vd., 2014; 172). Toplumunu oluşturan bütün bireyler gibi üniversite öğrencilerinin de gelecek beklentisi ve geleceğe yönelik umutları vardır. Geleceğe yönelik beklentilerin kaybolması ya da olumsuz yönde şekillenmesi ise umutsuzluk olarak adlandırılmaktadır. Umutsuzluk, bireylerin ve öğrencilerin ruh sağlığını negatif yönde etkilerken depresyon gibi ruhsal problemlere sebebiyet verebileceği gibi intihar vb. daha olumsuz sonuçlara da sürükleyebilmektedir (Izgar, 2009; 16). Üniversite öğrencilerinin gelecekteki toplumsal ve iş hayatına yönelik beklentileri ise büyük ölçüde üniversite dönemlerinde aldıkları eğitim ile şekillenmektedir. Bu beklentilerin olumlu yönde olması umut düzeyini artırırken, olumsuz yönde gelişen beklentiler bireyleri umutsuzluğa veya karamsarlığa sevk etmektedir.

Öğrencilerin gelecek beklentilerine yön veren iki temel yaklaşım bulunduğu varsayılmaktadır. Bireyler geleceğinin kendi yaptıkları ile şekilleneceğini düşünürse (determinizm) geleceğine yön verebilmek için bir çaba içine girmektedir. Ancak geleceğinin kendisi üzerindeki bir güç tarafından belirlendiğini veya daha önceden belirli olduğuna inanan (fatalizm) bireyler ise geleceğini şekillendirmek yerine sadece olayları oluruna bırakmayı tercih edebilmektedir. Bu sebeple üniversite öğrencilerinin geleceğe bakış açıları önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin akademik umutsuzluk ve kadercilik eğilimi seviyeleri belirlenmeye çalışılacaktır. Ayrıca bu iki değişken üzerinde diğer demografik değişkenlerin etkisi araştırılacaktır. Bu kapsamda ilk bölümde akademik umutsuzluk ve kadercilik eğilimi kavramları açıklanarak kavramlar arasındaki ilişki incelenecektir. İkinci bölümde, üniversite öğrencileri üzerine yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen verilere ait özet bilgiler ve verilerin geçerlilik ve güvenilirlik testleri ortaya konulacaktır. Son bölümde ise anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular ışığında üniversite öğrencilerinin akademik umutsuzluk ve kadercilik eğilimleri üzerine değerlendirme ve yorumlar yapılacaktır.

## LİTERATÜR TARAMASI

### Akademik Umutsuzluk

Akademik umutsuzluk üzerine yapılan çalışmaların kaynağı, öncelikle umut ve umutsuzluk üzerine yapılan araştırmalardır. Bu sebeple öncelikle umut ve umutsuzluk kavramlarına değinmek yerinde olacaktır. Umut, gelecekteki bir hedefe ulaşmada olumlu bir beklenti olarak kabul edilmektedir. Umut, iradeyi ve hedeflere ulaşmanın yollarını içerir (Oğurlu, 2016; 7). Olumlu gelecek yönelimine sahip bireyler, geleceğe yönelik nispeten iyimserdir ve geleceğe umutla bakarlar. Umutsuzluk ya da umut kaybı ise, bireylerin korkulan olayların kaçınılmaz olduğu konusunda öznel yargıda bulunduğu ortaya çıkan bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Anderson and Schwartz, 1992; 272). Ayrıca umutsuzluk, geleceğe yönelik olumsuz beklentilerin belirgin olduğu, inançsızlık, umutsuzluk ve umudun yitilmesi duygularının hâkim olduğu bilişsel şemaların gruplandırılması olarak tanımlanmaktadır (Lima et al., 2021). Geleceğe dair ümidi olmayan birey, hedeflerine ulaşamayacağını ve en önemli sorununu asla çözümleneceğini düşüneceği için gelecek için çabalamaktan vaz geçer. Bu nedenle, umutsuzluk genel olarak bireyin önemli korkulan olay veya olayları deneyimlemeye hazır olma hali ve söz konusu olayları muhtemel olarak görmekten ziyade kaçınılmaz olarak ele almaya başladığı nokta olarak kavramsallaştırılabilir.

Umutsuzluk, geleceğe yönelik olumsuz beklentiler olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle umutsuzluk, geleceğe yönelik karamsarlık düzeyidir. Okuldaki başarısızlığın en önemli nedenlerinden biri olan umutsuzluk, birçok ruh sağlığı sorununa da yol açmaktadır (Taşkesen vd., 2012; 340). Ayrıca umutsuzluğa özgü düşüncelerin ortaya çıkması, kişinin üretken ve sağlıklı faaliyetlerde bulunmasını ve hayatın sorunlarıyla yüzleşmesini zorlaştırdığından, kişinin ruh sağlığını ve sosyal çevresiyle etkileşim biçimini tehlikeye attığı değerlendirilmektedir (Akesson et al., 2020; 7). Araştırmalar, umutsuzluğun anksiyete ve depresyon belirtileriyle ilişkisinin, madde kullanımı ve intihar davranışları gibi riskli davranışları etkilediğini göstermektedir. Bu kötü sonuçlarına rağmen umutsuzluk tedavi edilebilen bir durumdur. Özellikle sistemik bir umutsuzluk tedavisi, bireyin öğrenilmiş çaresizliğine veya psikolojik eksikliklerine odaklanmak yerine, bireyi, çevresini ve toplumu asimetrik bir ilişki dahilinde incelemeyi içerir (Hall, 2020; 840).

Umutsuzluk üzerine birçok çalışma yürütülmüştür. Bu çalışmalardan ilki; Hong Kong ortaokulunda 741 öğrenci üzerine yapılan umutsuzluk ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik yürütülen çalışmadır. Bu çalışma, umutsuzluğun öğrencileri okuldan kopmaya kadar götüren olumsuz sonuçları olduğunu göstermektedir (Au et al., 2010; 135). Çalışma kapsamında öğretmenlere umutsuzluğun ortadan kaldırılmasına yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur. Diğer bir çalışmada, Selçuk Üniversitesinden 980 öğrencinin katılımı ile düzenlenmiştir. Bu çalışmada; öğrencilerin mezun olduktan sonra iş bulmada zorluk yaşayacakları düşüncesinin öğrencilerin depresyon ve umutsuzluk düzeyleri önemli ölçüde etkilediği

tespit edilmiştir (Karakuş, 2018; 190). Son olarak, Brezilya’da 142 sağlık kursu öğrencisi üzerine yapılan çalışmada, intihar düşüncesi olan öğrencilerden 24’ü (%77,4) ciddi düzeyde umutsuzluk sergilerken, istediği kursa gitmeyen, mesleki geleceğine ilişkin güvensizlik bildiren, alkol ve uyuşturucu madde kullanan, intihar girişimi, zorbalık ve depresif duygu durum öyküsü olan erkek öğrencilerde Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Lima et al., 2021).

Umutsuzluk üzerine son dönemde yapılan çalışmalarda iki sonuç ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlardan birincisi, üniversite öğrencilerinin öz yeterlikleri, akademik başarıları ve umutsuzlukları arasında pozitif bir ilişki kurulduğu saptanmıştır (Priya et al., 2021; 5093). İkincisi ise; anksiyete belirtileri, umutsuzluk ve depresif belirtilerin tümünün, akademik stres düzeyini önemli ölçüde etkilediği tespit edilmiştir (Zhang et al., 2022; 547).

## Kadercilik Eğilimi

Kadercilik kavramı, ilahiyat, sosyoloji, psikoloji ve siyaset gibi birçok alanda ele alınabilen bir kavramdır. Kadercilik, bireylerin dünyaya, varoluş ve yaşama bakış açılarının tarifi için de kullanılmaktadır. Kadercilik inancı yaşamın belirli kuvvetler tarafından ve önceden belirlendiği anlamına gelen bir inanç şeklidir (Kaya, 2020; 8). Kadercilik kavramı, öncelikle bireyin yaşadığı veya yaşayacağı bütün olay, başarı ve başarısızlıkları daha önceden ve ilahi bir güç tarafından belirlendiği ve birey ne yaparsa yapsın bu olaylardan kaçınmayacağı, dolayısıyla bireylerin yaşayacakları hayatı kontrol etme güçlerinin olmadığını kabul etmesi gerektiğine olan inanç olarak da tanımlanmaktadır (Kasapoğlu, 2008). Benzer bir tanımlama yapan Kam (2003)’a göre de kadercilik, birey dışında bir ilahi güç tarafından bireyin hayatının daha önceden belirlendiği ve birey ne kadar uğraşırsa uğraşsın bu yazgıyı değiştiremeyeceği düşüncesine dayanmaktadır. Kadercilik kavramı, bireye kendi hayatı ve yaşantısına yönelik tercih yapma hakkı vermemektedir (Yıldırım, 2004; 211). Bu sebeple bireyler pasif bir yaşam tarzı izleyerek yaşantılarını belirlemeye yönelik bir girişimden kaçınırlar.

Son olarak kadercilik düşüncesine göre bireysel hayatın daha önceden belirlendiği dolayısı ile bireylerin ne yaparsa yapsın bu akışı değiştiremeyeceği ve bireylerin bu akışı değiştirmeye yönelik eylem ve düşüncelerinin anlamsız ve etkisiz olacağı görüşüdür (Kuh ve Erdem, 2019; 2). Dolayısı ile bireyin geleceği ve yaşamı ile ilgili olaylarda irade sahibi olmadığı sadece önceden belirlenen olguları yaşadığı ve birey ne yaparsa yapsın yaşayacaklarını değiştiremeyeceği değerlendirilmektedir (Cevizci, 2015; 247). Kadercilik eğilimi yüksek olan bireyler başlarına gelmiş veya gelecek her şeyin kendi kontrollerinde değil de dışsal bir etki ile belirlendiğine inandıkları için ne yapılırsa yapılsın sonuçların değişmeyeceğine inanma eğilimindedirler (Kuh ve Erdem, 2019; 1).

Yukarıda belirtildiği üzere mevcut literatürde kadercilik, doğası gereği bireyin hayatındaki olaylar üzerindeki kontrol eksikliği, yaşam tarzlarının daha önceden belirlendiği ve güçsüzlük, umutsuzluk ve anlamsızlık algılarından bir veya birkaçını içerdiği kabul edilmiştir. Farklılıklara rağmen, bilim adamları, kaderciliğin doğası gereği bilişsel olduğu konusunda hemfikir olma eğilimindedirler. Ayrıca, bir bütün olarak bu literatür, kaderciliğin önceden belirlenmişlik, karamsarlık ve kişinin olayları şansa atfetmesi gibi boyutları kapsayan bir dizi inanç olarak kavramsallaştırılabileceğini ileri sürmektedir (Shen, 2009; 598).

Kadercilik, irade ve hayatın talepleri ile başa çıkma yeteneğini azaltmaktadır. Başarısızlığın devam etmesi, yaşanan olaylar üzerinde dış kontrol inancını (yani kadercilik) kuvvetlendirmektedir, bu da daha fazla pasiflik ve boyun eğme ile sonuçlanmaktadır. Bu nedenle, kadercilik başa çıkma yeteneğini azaltabileceğinden, potansiyel başa çıkmada bir azalmayı ifade etmektedir (Roberts et al. 2000; 239). Kültürel risk teorisine göre, kadercilik gibi kültürel ortamlar ve değerler, bireylerin risk algısının şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Kaderciler, kişisel kontrollerinin dışında olduğunu düşündükleri şeyleri bilmeme ve endişe duyma eğilimindedirler ki bu durum sosyal düzen başta olmak üzere bazı alanlarda daha düşük risk algısına neden olmaktadır (Şimşekoğlu et al., 2013; 188).

Son dönemde yürütülen kadercilik ve Coronavirus önlemleri arasındaki ilişkinin tespiti için yapılan çalışmalarda kadercilik eğilimi yüksek olan bireylerde önlemleri uygulamada isteksizlik olduğu tespit edilmiştir (Jimenez et al., 2020; Akesson et al., 2020; Özdil et al. 2021). Bodur ve Kabasakal (2002; 19) GLOBE araştırması kapsamında Türkiye’nin içinde yer aldığı Türkiye-Arap kümesindeki ülkelerin belirgin özelliklerinden biri olarak Batı temelli yöntemlere benzerliklere rağmen gelenekselliğin muhafazasının önemine dikkat çekmiştir.

## MATERYAL ve METOT

Araştırma; nicel araştırma yöntemlerinden anket desenine uygun olarak tasarlanmıştır. Veri toplama aracı olarak, Kaya ve Bozkur (2015) tarafından geliştirilen Kadercilik Eğilimi Ölçeği ile Gökalp ve Soykan (2020) tarafından geliştirilen Akademik Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler Jamovi (version 2.3.2) istatistik programı yardımıyla analiz edilmiştir.

Kadercilik Eğilimi Ölçeği, 24 madde ve dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; önceden belirlenmişlik (1, 4, 12, 15, 18, 19, 22 ve 24. maddeler), kişisel kontrol (2, 6, 8, 11, 14 ve 21. maddeler), batıl inanç (3, 5, 10, 17, 20 ve 23. maddeler) ve şans

(7, 9, 13 ve 16. maddeler) alt boyutlarıdır. Ölçek; 1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4-katılıyorum, 5-kesinlikle katılıyorum seçeneklerini kapsayan beşli Likert bir yapıda düzenlenmiştir.

Akademik Umutsuzluk Ölçeği, 16 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; davranışsal (1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 7. maddeler), bilişsel (8, 9, 10 ve 11. maddeler) ve çevresel (12, 13, 14, 15 ve 16. maddeler) alt boyutlarıdır. Ölçek, 1-hiçbir zaman, 2-nadiren, 3-genellikle, 4-her zaman seçeneklerini kapsayan dördümlü Likert bir yapıda tanzim edilmiştir. Sadece 6. madde ters şekilde kodlanmıştır.

Araştırma kapsamında katılımcılara yukarıdaki iki ölçek dışında yöneltilen bazı demografik sorulardan bazıları yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, kaçınıcı sınıf öğrencisi olduğu, öğrenim gördüğü bölüm/program süresi, ailesinden aldığı aylık maddi destek miktarı, burs alıp almadığı, staj yapıp yapmadığı ve öğrenim gördüğü bölüm/programın ilk beş tercihi arasında olup olmadığı şeklindedir.

## Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’de öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye’deki üniversitelerin lisans ve ön lisans programlarında öğrenim gören 446 öğrenci araştırmanın örneklemini teşkil etmektedir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) verilerine göre Türkiye’de 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılında öğrenim gören üniversite öğrencisi sayısı 7.791.280’dir (YÖK, 2022). 10.000.000 evren büyüklüğüne kadar %95 güvenilirlik düzeyinde ölçüm yapılabilmesi için 384 örneklem büyüklüğü yeterli olmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018; 130). Bu doğrultuda 446 örneklem büyüklüğü olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya 256 kadın (%57.5) ve 189 erkek (%42.5) öğrenci katılım sağlamıştır, bir katılımcı cinsiyetini belirtmemiştir. Katılımcıların 420 tanesi (%94.4) 18-23 yaş aralığındadır. Katılımcı öğrencilerin 213 tanesi (%48) 1. sınıf, 166 tanesi (%37.4) 2. sınıftır. 65 öğrenci (%14.6) ise hazırlık, 3., 4. ve 5. sınıfta öğrenim hayatlarına devam etmektedir. 312 öğrenci (%70.3) 2 yıl süreli ön lisans, 120 öğrenci (%27) 4 yıl süreli lisans ve 12 öğrenci (%2.7) 5 yıl ve üstü süreli program ve bölümlerde öğrenim görmektedir.

Araştırmaya katılan 331 öğrenci (%74.5) ilk 5 tercihinden birine yerleştirildiğini beyan etmiştir. 100 öğrenci (%22.5) burs aldığını belirtirken 345 öğrenci (%77.5) herhangi bir kurumdan burs almadığını belirtmiştir.

Katılımcıların kendileri dahil olmak üzere kardeş sayısı incelendiğinde; 109 katılımcının (%24.6) 2 kardeş, 161 katılımcının (%36.3) 3 kardeş, 98 katılımcının (%22.1) 4 kardeş, 36 katılımcının (%8.1) 5 kardeş olduğu görülmüştür. Geriye kalan 39 katılımcının (%8.9) farklı kardeş sayılarına sahip olduğu görülmüştür. 101 katılımcı (%22.6) öğrencim gördüğü program/bölüm kapsamında stajını tamamlamışken 345 katılımcı (%77.4) henüz staj yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların öğrenimleri süresince ailelerinden aldıkları aylık maddi desteğin miktarı sorulmuştur. Bu soruya; 246 katılımcı (%55.7) 500 TL. ve altı, 118 katılımcı (%26.7) 501-1.000 TL arası, 42 katılımcı (%9.5) 1.001-1.500 TL arası olarak cevap vermiştir. 36 katılımcı (%8.1) ise ailelerinden aylık 1.501 TL ve daha fazla miktarda destek aldıklarını belirtmişlerdir.

## Geçerlilik ve Güvenilirlik

Kadercilik ölçeğinin Cronbach alpha değeri  $\alpha=.850$ , akademik umutsuzluk ölçeğinin Cronbach alpha değeri ise  $\alpha=.880$  olarak bulunmuştur. Kadercilik ölçeğinin alt boyutlarının Cronbach alpha değerleri; önceden belirlenmişlik alt boyutu  $\alpha=.842$ , kişisel kontrol alt boyutu  $\alpha=.805$ , batı inanç alt boyutu  $\alpha=.823$  ve şans alt boyutu  $\alpha=.730$  olarak bulunmuştur. Akademik umutsuzluk ölçeğinin alt boyutlarının Cronbach alpha değerleri; davranışsal alt boyutu  $\alpha=.702$ , bilişsel alt boyutu  $\alpha=.876$  ve çevresel alt boyutu  $\alpha=.766$  olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeklerin ve alt boyutlarının güvenilir olduklarını göstermektedir.

Ölçüm araçlarının geçerliliğini tespit etmek amacıyla her iki ölçeğe de keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Keşfedici faktör analizi sonucunda her iki ölçeğin de orijinal hallerindeki faktör yapılarını koruduğu görülmüştür. Keşfedici faktör analizi sonuçları Tablo 1 ve Tablo 2’de sunulmuştur. Doğrulayıcı faktör analizleri Tablo 3 ve Tablo 4’te sunulmuştur. Bütün bu analizler sonucunda ölçeklerin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

**Tablo 1. Akademik Umutsuzluk Ölçeği Keşfedici Faktör Analizi (KFA)**

	Faktörler			Uniqueness
	Davranışsal	Bilişsel	Çevresel	
AU1	0.551			0.624
AU2	0.815			0.381
AU3	0.476			0.668

Akademik Umutsuzluk Ölçeği Keşfedici Faktör Analizi (KFA)

	Faktörler			Uniqueness
	Davranışsal	Bilişsel	Çevresel	
AU4	0.778			0.388
AU5	0.718			0.459
AU7	0.534			0.599
AU8		0.736		0.348
AU9		0.671		0.456
AU10		0.863		0.306
AU11		0.841		0.265
AU13			0.716	0.502
AU12			0.412	0.657
AU15			0.499	0.458
AU14			0.338	0.733
AU16			0.447	0.612
AU6 (Ters)				0.964

**Tablo 2. Kadercilik Eğilimi Ölçeği Keşfedici Faktör Analizi (KFA)**

Kadercilik Eğilimi Ölçeği Keşfedici Faktör Analizi (KFA)

	Faktörler				Uniqueness
	Önceden Belirlenmişlik	Kişisel Kontrol	Batıl İnanç	Şans	
K4	0.740				0.471
K19	0.698				0.400
K22	0.683				0.437
K12	0.596				0.617
K15	0.568				0.596
K24	0.561				0.604
K18	0.559				0.594
K1	0.500				0.786
K8		0.774			0.398
K11		0.672			0.497
K2		0.621			0.640
K21		0.601			0.572
K6		0.594			0.625
K14		0.572			0.685
K23			0.803		0.358
K5			0.651		0.495
K10			0.636		0.498
K3			0.611		0.599
K17			0.557		0.587
K20			0.481		0.581

## Kadercilik Eğilimi Ölçeği Keşfedici Faktör Analizi (KFA)

Faktörler					
	Önceden Belirlenmişlik	Kişisel Kontrol	Batıl İnanç	Şans	Uniqueness
K9				0.639	0.503
K13				0.630	0.582
K16				0.614	0.534
K7				0.408	0.622

**Tablo 3. Akademik Umutsuzluk Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)**

## Akademik Umutsuzluk Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Faktör	Madde	Kestirme/Tahmin	SE	Z	p
Davranışsal	AU1	0.408	0.0311	13.11	< .001
	AU2	0.530	0.0299	17.76	< .001
	AU3	0.436	0.0351	12.45	< .001
	AU4	0.549	0.0293	18.74	< .001
	AU5	0.496	0.0294	16.87	< .001
	AU6 (Ters)	0.157	0.0479	3.27	0.001
	AU7	0.437	0.0303	14.40	< .001
Bilişsel	AU8	0.694	0.0351	19.75	< .001
	AU9	0.714	0.0404	17.68	< .001
	AU10	0.708	0.0349	20.32	< .001
	AU11	0.688	0.0332	20.74	< .001
Çevresel	AU12	0.452	0.0376	12.02	< .001
	AU13	0.533	0.0385	13.83	< .001
	AU14	0.461	0.0389	11.85	< .001
	AU15	0.570	0.0324	17.60	< .001
	AU16	0.489	0.0348	14.04	< .001

**Tablo 4. Kadercilik Eğilimi Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)**

## Kadercilik Eğilimi Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Faktör	Madde	Kestirme/Tahmin	SE	Z	p
Önceden Belirlenmişlik	K12	0.794	0.0591	13.44	< .001
	K22	0.877	0.0528	16.62	< .001
	K24	0.758	0.0554	13.70	< .001
	K18	0.810	0.0591	13.70	< .001
	K19	0.962	0.0558	17.23	< .001
	K15	0.842	0.0592	14.21	< .001

Kadercilik Eğilimi Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Faktör	Madde	Kestirme/Tahmin	SE	Z	p
Kişisel Kontrol	K4	0.829	0.0533	15.55	< .001
	K1	0.542	0.0625	8.67	< .001
	K8	0.779	0.0440	17.73	< .001
	K21	0.648	0.0471	13.76	< .001
	K14	0.576	0.0530	10.88	< .001
	K6	0.588	0.0451	13.05	< .001
	K11	0.715	0.0468	15.26	< .001
Batıl İnanç	K2	0.662	0.0522	12.67	< .001
	K5	0.849	0.0664	12.77	< .001
	K23	1.004	0.0565	17.77	< .001
	K20	0.902	0.0638	14.15	< .001
	K17	0.892	0.0621	14.36	< .001
	K10	0.967	0.0579	16.70	< .001
Şans	K3	0.809	0.0662	12.23	< .001
	K7	0.786	0.0617	12.73	< .001
	K9	0.939	0.0613	15.31	< .001
	K13	0.690	0.0647	10.66	< .001
	K16	0.859	0.0615	13.97	< .001

## BULGULAR ve TARTIŞMA

Katılımcıların cinsiyetleri ile kadercilik eğilimleri arasında anlamlı ( $p < .001$ ) bir farklılık olduğu görülmüştür. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla kadercilik eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde ilk 5 tercihinin yerleşen öğrencilerle yerleşmeyen öğrencilerin akademik umutsuzluk düzeylerinin anlamlı ( $p < .05$ ) şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu durum, ilk 5 tercihinin yerleşen öğrencilerin akademik umutsuzluk düzeylerinin daha düşük seviyede olması şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin bilinçli tercihlerinin akademik umutsuzluklarını azaltacağı öngörülebilmektedir.

**Tablo 5. Akademik Umutsuzluk ve Kadercilik Ölçekleri Alt Boyutları Korelasyon Tablosu**

Akademik Umutsuzluk ve Kadercilik Ölçekleri Alt Boyutları Korelasyon Tablosu

		K Ort.	K Önceden Belirlenmişlik	K Kişisel Kontrol	K Batıl İnanç	K Şans	AU Çevresel	AU Bilişsel	AU Davranışsal	AU Ort.
K Ort.	Pearson' s r	—								
	p-value	—								
K Önceden Belirlenmişlik	Pearson' s r	0.813	—							
	p-value	<.001	—							
K Kişisel Kontrol	Pearson' s r	0.371	0.163	—						
	p-value	<.001	<.001	—						
K Batıl İnanç	Pearson' s r	0.706	0.376	-0.100	—					
	p-value									

Akademik Umutsuzluk ve Kadercilik Ölçekleri Alt Boyutları Korelasyon Tablosu

		K Ort.	K Önceden Belirlenmişlik	K Kişisel Kontrol	K Batıl İnanç	K Şans	AU Çevresel	AU Bilişsel	AU Davranışsal	AU Ort.
	p-value	<.001	<.001	0.037	—					
K Şans	Pearson' s r	0.685	0.390	0.058	0.490	—				
	p-value	<.001	<.001	0.230	<.001	—				
AU Çevresel	Pearson' s r	0.114	0.090	0.286	-0.031	-0.069	—			
	p-value	0.020	0.064	<.001	0.525	0.155	—			
AU Bilişsel	Pearson' s r	0.009	0.005	0.187	-0.039	-0.153	0.642	—		
	p-value	0.857	0.914	<.001	0.422	0.001	<.001	—		
AU Davranışsal	Pearson' s r	0.032	0.026	0.196	-0.019	-0.175	0.559	0.545	—	
	p-value	0.511	0.591	<.001	0.685	<.001	<.001	<.001	—	
AU Ort.	Pearson' s r	0.070	0.056	0.269	-0.026	-0.149	0.857	0.857	0.833	—
	p-value	0.155	0.256	<.001	0.590	0.002	<.001	<.001	<.001	—

NOT: N=446

Tablo 5'te yer alan korelasyon tablosu incelendiğinde, akademik umutsuzluk ile kadercilik kişisel kontrol alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı ( $r=.269$ ,  $p<.001$ ) bir ilişki göze çarpmaktadır. Kadercilik eğilimi ile akademik umutsuzluğun çevresel alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı ( $r=.114$ ,  $p<.05$ ) bir ilişki olduğu görülmektedir ki bu durum çevresel belirleyicilerin kadercilik eğiliminde belirleyici olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Akademik umutsuzluk ile kadercilik şans alt boyutu arasında negatif yönlü anlamlı ( $r=-.149$ ,  $p<.01$ ) bir ilişki göze çarpmaktadır. Bu bulgu doğrultusunda şanssız olduğu algısına sahip öğrencilerin akademik umutsuzluk düzeylerinin yüksek olduğu yorumu yapılabilir. Buna paralel olarak

Akademik umutsuzluğun davranışsal alt boyutu ile kaderciliğin kişisel kontrol alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı ( $r=.196$ ,  $p<.001$ ) bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgu, bireye mahsus davranış özelliklerinin akademik umutsuzluk ve kadercilik algısı üzerinde belirleyici olduğu şeklinde okunabilir.

Kadercilik kişisel kontrol alt boyutu ile akademik umutsuzluğun çevresel alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı ( $r=.286$ ,  $p<.001$ ) ve akademik umutsuzluğun bilişsel alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı ( $r=.187$ ,  $p<.001$ ) bir ilişki olduğu görülmüştür. Buradan hareketle kişisel kontrolün akademik umutsuzluk ile bağlantısı görünür hale gelmektedir.

Kaderciliğin şans boyutu ile akademik umutsuzluğun davranışsal alt boyutu arasında ( $r=-.175$ ,  $p<.001$ ) ve akademik umutsuzluğun bilişsel alt boyutu arasında ( $r=-.153$ ,  $p<.01$ ) negatif yönlü anlamlı ilişkiye rastlanmıştır.

Kadercilik ortalamasının alt boyutlarının tamamıyla pozitif yönlü ve anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Benzer şekilde akademik umutsuzluk ortalamasının alt boyutlarının tamamıyla pozitif yönlü ve anlamlı ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir.

## SONUÇ

Gençlerin yükseköğretim hayatının başlamasıyla birlikte akademik yaşama bağlı stres kaynaklarına maruz kalmaları, sosyal yaşamlarında ve günlük aktivitelerinde değişikliklere neden olmaktadır. Bu değişikliklerin akademik performansı doğrudan olumlu ya da olumsuz etkilemesi dikkat çekicidir. Bu değişikliğin olumlu yönde olması öğrencinin geleceğine daha olumlu bakmasına ve kendisine bir gelecek oluşturmak için çaba harcamasına sebep olurken, olumsuz etkiler öğrencinin denge durumunun bozulması ve umutsuzluğa kapılmasına sebep olmaktadır. Bu noktada akademik umutsuzluk düzeyinin bireyin ve buna paralel olarak toplumun geleceğinde etkili olacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Umutsuzluk, geleceğe yönelik olumsuz beklentilerin belirgin olduğu, inançsızlık, umutsuzluk ve umudun yitirilmesi duygularının hâkim olduğu bilişsel şemaların gruplandırılmasından oluşur. Geleceğe dair ümidi olmayan birey, hiçbir şeyin başarı ile sonuçlanmayacağını, yaptığı hiçbir işte asla başarılı olamayacağını, hedeflerine ulaşamayacağını ve en önemlisi sorununun asla çözülmeyeceğini düşünmektedir. Daha tehlikeli bir durum ise bu durumun sebeplerini araştırmadan kaderle



ilişkilendirmektir. Kadercilik; başta dinî ve kültürel olmak üzere pek çok toplumsal ve bireysel sebeple ilişkilendirilebilir. Bu noktada bireysel sebeplerin tespiti için klinik araştırmalar gerekliken toplumsal sebeplerin tespiti için bu çalışmaya benzer araştırmalar yapılması önerilebilir.

Araştırmanın en önemli kısıtlarında biri, nüfusun büyük bölümünün Müslüman olduğu Türkiye’de yapılmasıdır. Dinî değer ve normların elde edilen bulgularda belirleyici olduğu tahmin edilmektedir. Bu tahmini doğrulamak amacıyla, gelecek dönemde kuruluşundan itibaren belirli bir dinin çoğunlukta olduğu ülkelerde (örneğin Avustralya) ve sonradan farklı dinlere geçiş yaşamış ülkelerde (örneğin Nijerya) araştırmalar yapılması önerilebilir. Böylelikle, dinî değerlerin kadercilik ve akademik umutsuzluk düzeyine etkisinin daha net şekilde görülebileceği değerlendirilmektedir.

GLOBE araştırması kapsamında elde edilen bulgularla mukayese edilecek araştırmalar yapılması önerilebilir. Bu kapsamda, GLOBE araştırmasının yürütüldüğü ülke kümelerinden seçilen ülkelerden katılımcıların iştirakiyle söz konusu araştırma sonuçlarıyla benzeşen ve ayrışan hususların ortaya konulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

## KAYNAKÇA

- Akesson, J., Ashworth-Hayes, S., Hahn, R., Metcalfe, R.D. & Rasooly, I. (2020). Fatalism, Beliefs, and Behaviors During the COVID-19 Pandemic. National Bureau of Economic Research, Working Paper 27245, doi:10.3386/w27245, [Online] Available at: <https://www.nber.org/papers/w27245>, [Erişim tarihi: 19.05.2022].
- Anderson, S.M., & Schwartz, A.H. (1992). “Intolerance of Ambiguity and Depression: A Cognitive Vulnerability Factor Linked to Hopelessness”, *Social Cognition*, volume: 10, issue: 3, p. 271–298.
- Au, R.C.P., Watkins, D.A., & Hattie, J.A.C. (2010). Academic Risk Factors and Deficits of Learned Hopelessness: A Longitudinal Study of Hong Kong Secondary School Students”, *Educational Psychology*, volume: 30, issue: 2, p. 125-138.
- Bodur, M. & Kabasakal, H. (2002). “Türkiye-Arap Kümesinde Kurumsal Kültür: GLOBE Araştırması”, *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, cilt: 1, sayı: 2, s. 5-22.
- Cevzici, Ahmet (2015). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul, Say Yayınları.
- Çiçek, H.G., Baykul, A. & Keleş, M.K. (2014). “Öğrenci Profiline Değerlendirilmesine Yönelik Bir Alan Araştırması Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:33, s.171-186.
- Gökalp, M. & Soykan, F. (2020). “Akademik Umutsuzluk Ölçeği Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt: 9, sayı: 2, s. 741-751.
- Gürbüz, Sait & Şahin, Faruk, (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Hall, R. (2020). “The Hopeless University: Intellectual Work at the End of the End of History”, *Post Digital Science and Education*, volume: 2, issue: 3, p. 830–848.
- Izgar, A. (2009). “Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi”. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Eğitim Öğretmenliği Anabilim Dalı.
- Jimenez, T., Restar, A., Helm, P.J., Cross, R.I., Barath, D. & Arndt, J. (2020). “Fatalism in the Context of COVID-19: Perceiving Coronavirus as a Death Sentence Predicts Reluctance to Perform Recommended Preventative Behaviors”, *SSM - Population Health*, volume: 11, Article 100615, p. 1-6.
- Kam, Ömer Ferid, (2003). *Dinî Felsefi Sohbetler*, Ankara, Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları.
- Karakuş, Ö. (2018). “Depression and Hopelessness Levels of University Students According to Their Opinions on Finding Employment or Falling out of Labor Force in Turkey”, *Universal Journal of Educational Research*, volume: 6, issue: 1, p. 190-194.
- Kasapoğlu, A. (2008). “Kur’an Açısından Fatalizm-İnkârcıların Bir Tutumu Olarak Kadercilik”, *Hikmet Yurdu*, cilt: 1, sayı: 1, s. 87-107.
- Kaya, A. & Bozkur, B. (2015). “Kadercilik Eğilimi Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, cilt: 11, sayı: 3, s. 935-946.

- Kaya, M. (2020). "Üniversite Öğrencilerinin Kadercilik Eğilimi ile Kişiler Arası Yeterliğin İncelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı.
- Kuh, Z. & Erdem, R. (2019). "Fatalizm Eğiliminin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Üzerine Etkisi", SDÜ Sağlık Yönetimi Dergisi, cilt: 1, sayı: 1, s. 1-16.
- Lima, C.L., Veloso, L.U., Lira, J.A., Silva, A., Rocha, Â.R., & Conceição, B.B. (2021). "Factors Related to Hopelessness in College Students", *Cogitare Enfermagem*, volume: 26, e76641, p. 1-10.
- Ogurlu, Ü. (2016). "Hopelessness Level and Future Expectations of Gifted Students", *Turkish Journal of Education*, volume: 5, issue: 1, p. 4-17.
- Özdil, K., Bulucu Büyüksöy G.D. & Çatiker, A. (2021). "Fatalism, Fear and Compliance with Preventive Measures in COVID-19 Pandemic: A Structural Equation Modeling Analysis", *Public Health Nursing*, volume: 38, issue: 5, p. 770-780.
- Priya, B.M., Sonika Shruthi, M.B., Sowjanya, R.S.R. & Shanjeev, K. (2021). "Impact Of Online Education on Self-Efficacy, Academic Achievement and Hopelessness Among Higher Education Students: An Analysis", *Natural Volatiles & Essential Oils*, volume: 8, issue: 5, p. 5088 – 5093.
- Roberts, R.E., Roberts, C.R. & Chen, I.G. (2000). "Fatalism and Risk of Adolescent Depression", *Psychiatry*, volume: 63, issue: 3, p. 239-252.
- Shen, L., Condit, C.M. & Wright, L. (2009). "The Psychometric Property and Validation of a Fatalism Scale", *Psychology and Health*, volume: 24, issue: 5, p. 597-613.
- Şimşekoğlu, Ö., Nordfjærn, T., Zavareh, M.F., Hevazeh, A.M., Mamdoohi, A.R. & Rundmo, T. (2013). "Risk Perceptions, Fatalism and Driver Behaviors in Turkey and Iran", *Safety Science*, volume: 59, p. 187–192.
- Taşkesen, O., Kanat, S., Cıgır, E., & Gor, T. K. (2012). "A Study on Hopelessness Levels of High School Students According to Their Need They Feel About Receiving Art Education Informally", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, volume: 51, p. 340–347.
- Yıldırım, Cemal, (2004). *Çağdaş Felsefe Sözlüğü*, Ankara, Doruk Yayıncılık.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2022). <https://istatistik.yok.gov.tr/>, [Erişim tarihi: 19.05.2022].
- Zhang, C., Shi, L., Tian, T., Zhou, Z., Peng, X., Shen, Y., Li, Y. & Ou, J. (2022). "Associations Between Academic Stress and Depressive Symptoms Mediated by Anxiety Symptoms and Hopelessness Among Chinese College Students", *Psychological Research and Behavioral Management*, volume: 5, issue: 15, p. 547-556.